Suitsusaun ja saunakombestik

Külli Eichenbaum

Vana-Võromaa suidsusannu kuuntüükogo

VANA-VÕROMAA SAVVUSANN

www.savvusann.ee

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

The Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage has inscribed

Smoke sauna tradition in Võromaa

on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity upon the proposal of Estonia

Inscription on this List contributes to ensuring better visibility of the intangible cultural heritage and awareness of its significance, and to encouraging dialogue which respects cultural diversity

Date of inscription

26 November 2014

Director-General of UNESCO

Irina Bokova

Suitsusaunakombestik

Sauna ehitamine ja remontimine
ehitusoskused, puutöö
saunakerise tegemine
sauna hooldamine

Sauna kütmine
küttepuude tegemine,
puude kuivatamine
kütmise oskused
saunavesi

Saunas käimine
saunapäevad
saunas käitumine, olemine
leilivõtmine
vihtlemine
pesemine
saunasõnad

Saunas tohterdamine
mida saab/võib saunas ravida
ravivõtete tundmine:
mida, kuidas ja kuna

Vihtade tegemine, vihtlemine
millest, kuna vihta teha
kuidas vihtu teha
kuidas ja kus hoida

Saunas liha suitsutamine
liha ettevalmistus
kütmine
suitsutamine

Saunas toimetatavad muud tööd
kuivatamised,
leotamised,
idandamine
sulatamine,
küpsetamine

Saun kui ajutine elupaik

Sann ja sannasõna

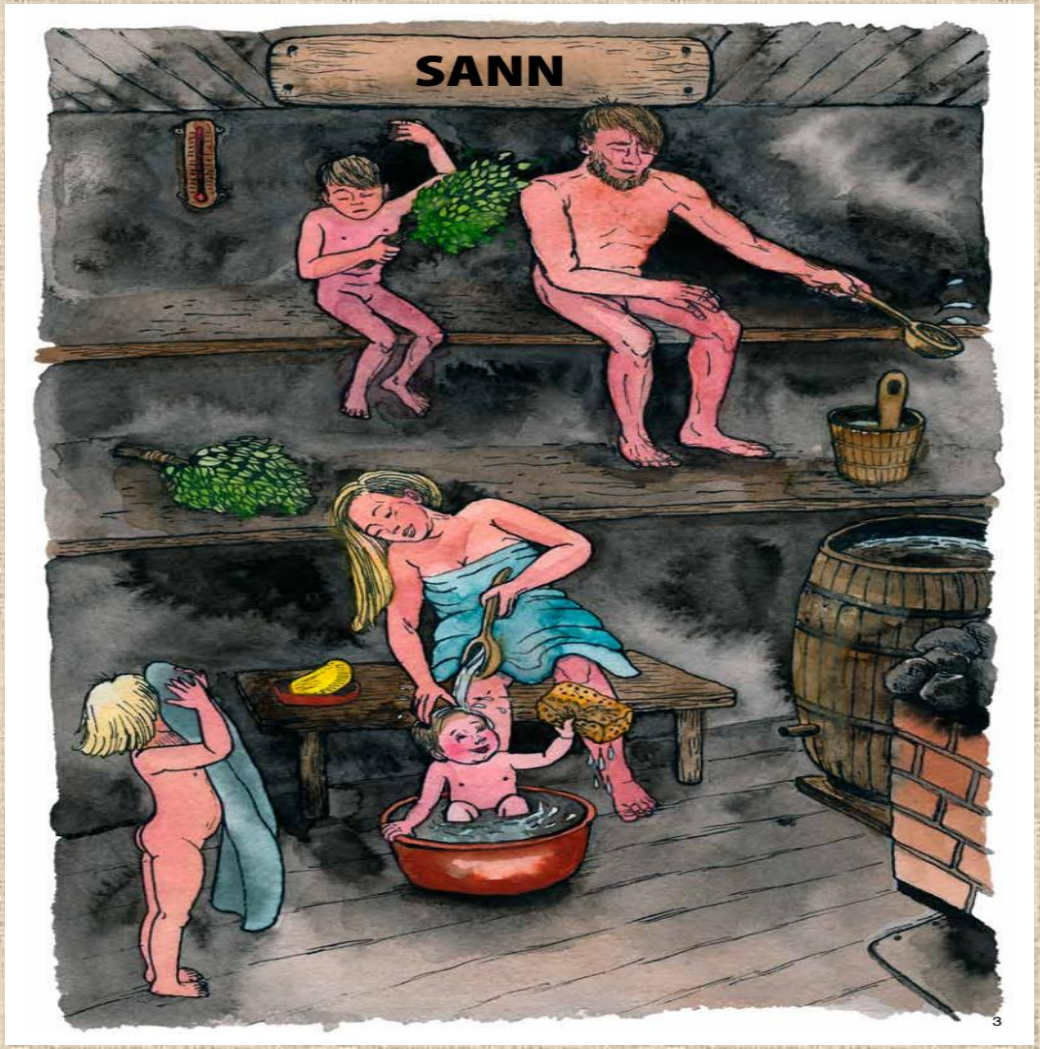

Aituma

taivaesäle

sannakütjäle, sausüüjäle,
vihahaudjalõ, viituujalõ,
lõunuhiitjäle,

keressekivi kergitäjäle,
sannapalgi pandjalõ!

puulahkjalõ, puutuujalõ, haluhaarjalõ!

Jummal hoia hobõsekõist,
kes jäl puutuuja oll!

MILLINE ON ÕIGE SUITSUSAUN ?

Veel 19. sajandi keskel olid kõik Eesti talusaunad suitsusaunad – väiksed ühekambrilised nurgakividele ehitatud muldpõrandaga ristpalkhooned, mida köeti sideaineta üleslaotud kerisahjuga. Ehitusmaterjal hangiti lähiümbrusest ja sellest tulenevalt olid näiteks saunaahjud paekivialadel hoopis teistsugused kui Lõuna-Eestis, kus ahjud tehti maakividest.

Keris Mõrgi külas Võromaal, foto 1960

Saun Rõuge kihelkonnas. Foto 1953

Pildid: ERM (MUIS kaudu)

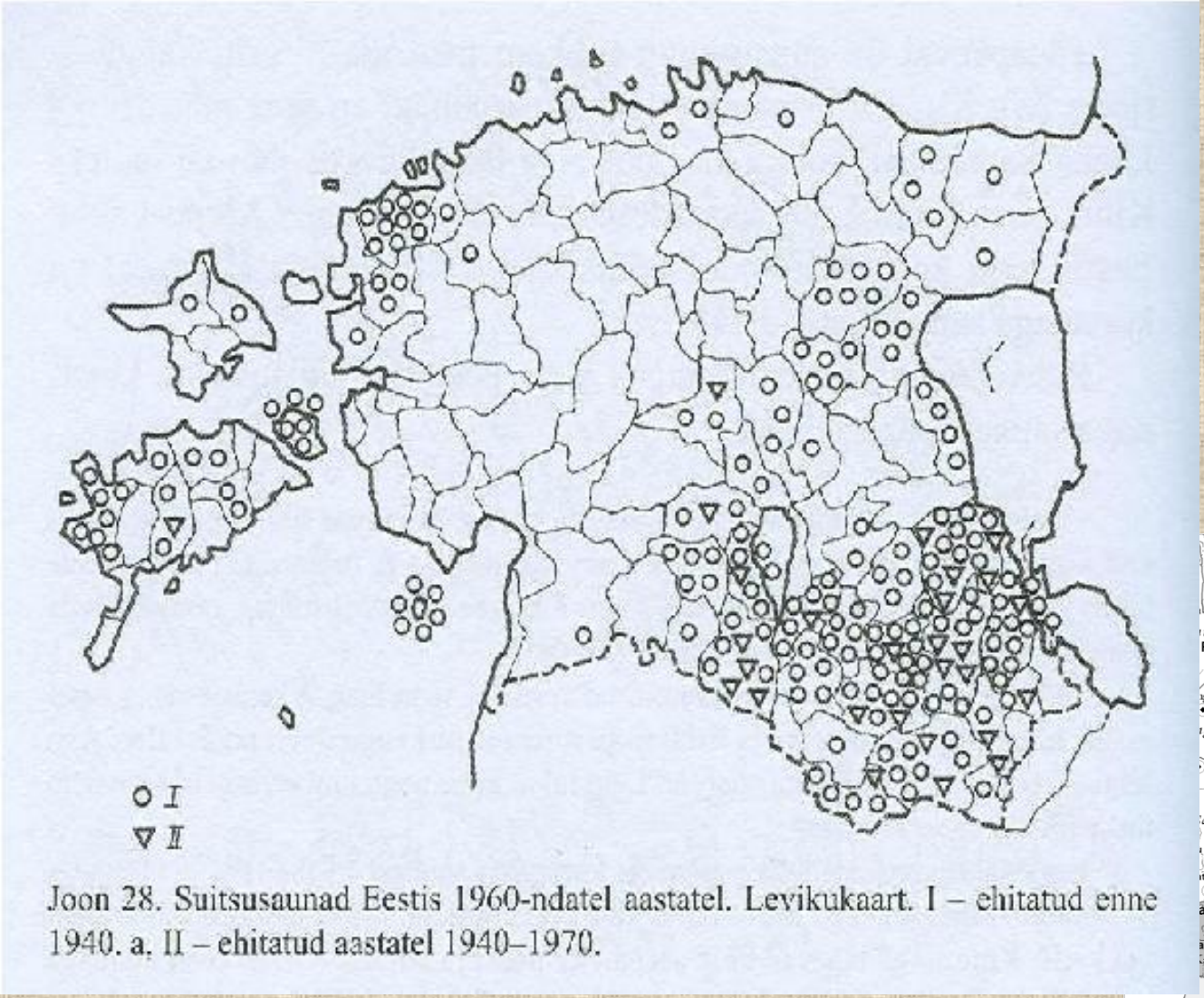

Joon 28. Suitsusaunad Eestis 1960-ndatel aastatel. Levikukaart. I – ehitatud enne 1940. a. II – ehitatud aastatel 1940–1970.

Tamara Habichti uurimise järgi,
kaart koostatud 1970. a. paiku.

Vana-Võromaa kaart

Kaart: Võro Instituut

Lõuna-, Ida- ja Lääne-Eesti saunade puhul on ajalooliselt jälgitavad selged erinevused nii saunade ehitustehnikas, plaanis kui ka ahjutüübis, samuti saunaga seotud kommetes ja suulises pärandis.

Saunu Põhja-Eestist

Pildid: ERM (MUIS kaudu)

Kesk- ja Lääne - Eestis on suur saunadeta ala (umbes 1/3 Eestist), kus pesemine-vihtlemine toimus rehetares ja sauna eraldi hoonena ei olnud.

Läänemaa, Martna küla, 1925. Ilmar Mannineni foto (ERM)

Etnograafilised joonised Võrumaa saunadest ERM kogudes:

Umbes sajand tagasi

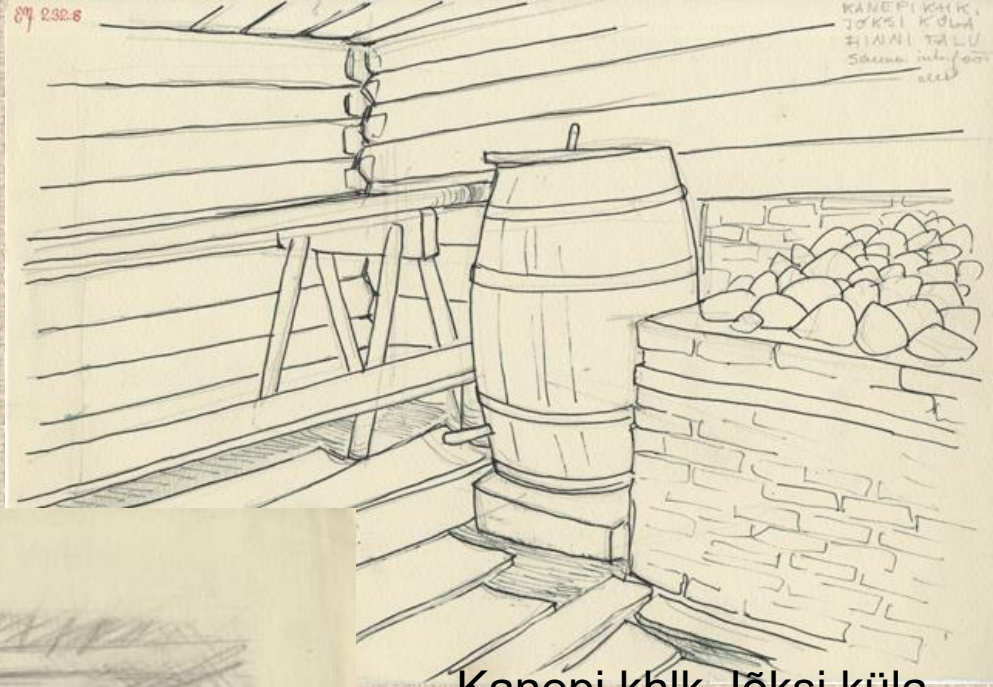

Kanepi khlk Jõksi küla

Karula khlk Apja küla

- Ahjukere savikividest
- Põrandal lahtised lauad

Võromaa sanna põhiplaan

Koobas-saunad

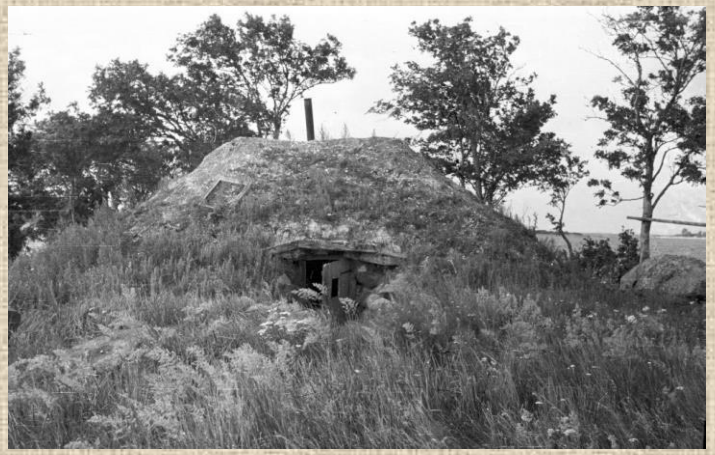

Põhja-Eesti, Pihlakari. Kalurite saun

Pilt: ERM (MUIS kaudu)

Võrumaa, Kanepi khlk

Võrumaa, Räpina khlk

Kalurite saun Saarnakil.

Pilt: ERM (MUIS kaudu)

Võrumaa erinevaid suitsusaunu

Sauna muutumine ajas

Saun Haanjamaal

Raamatuid sauna ja ajaloo kohta:

Mi uma savvusann. Kokkosäädjä ja kunstnik Epp Margna; toimõndi Külli Eichenbaum ja Leelo Laurits; pildi võti üles Toomas Kalve, Peeter Laurits ja Tiit Lepp. Võro: Võro Selts VKKF, 2012

Habicht, Tamara 2008. Eesti saun **.** Raamat, 184 lk. Esmatrükk 1972; kordustrükk AS Kirjastus Ilo, 2008.

Põhjalik jooniste ja fotodega illustreeritud monograafia Eesti sauna ajaloost, sauna ehitustehnikatest, saunatüüpidest ja nende paikkondlikest erijoontest, sauna sisustusest, saunast kui elamust, sauna ja meditsiini seostest ja saunaskäimise kombestikust rahvapärimuses.

Karl Tihase 2007. Eesti talurahvaarhitektuur. Raamat. Tallinna Tehnikaülikooli kirjastus, Tallinn 2007. Esmatrükk: kirjastus “Kunst” 1974. Peatükk “Saun” lk 260-268.

Koduleht: www.savvusann.ee

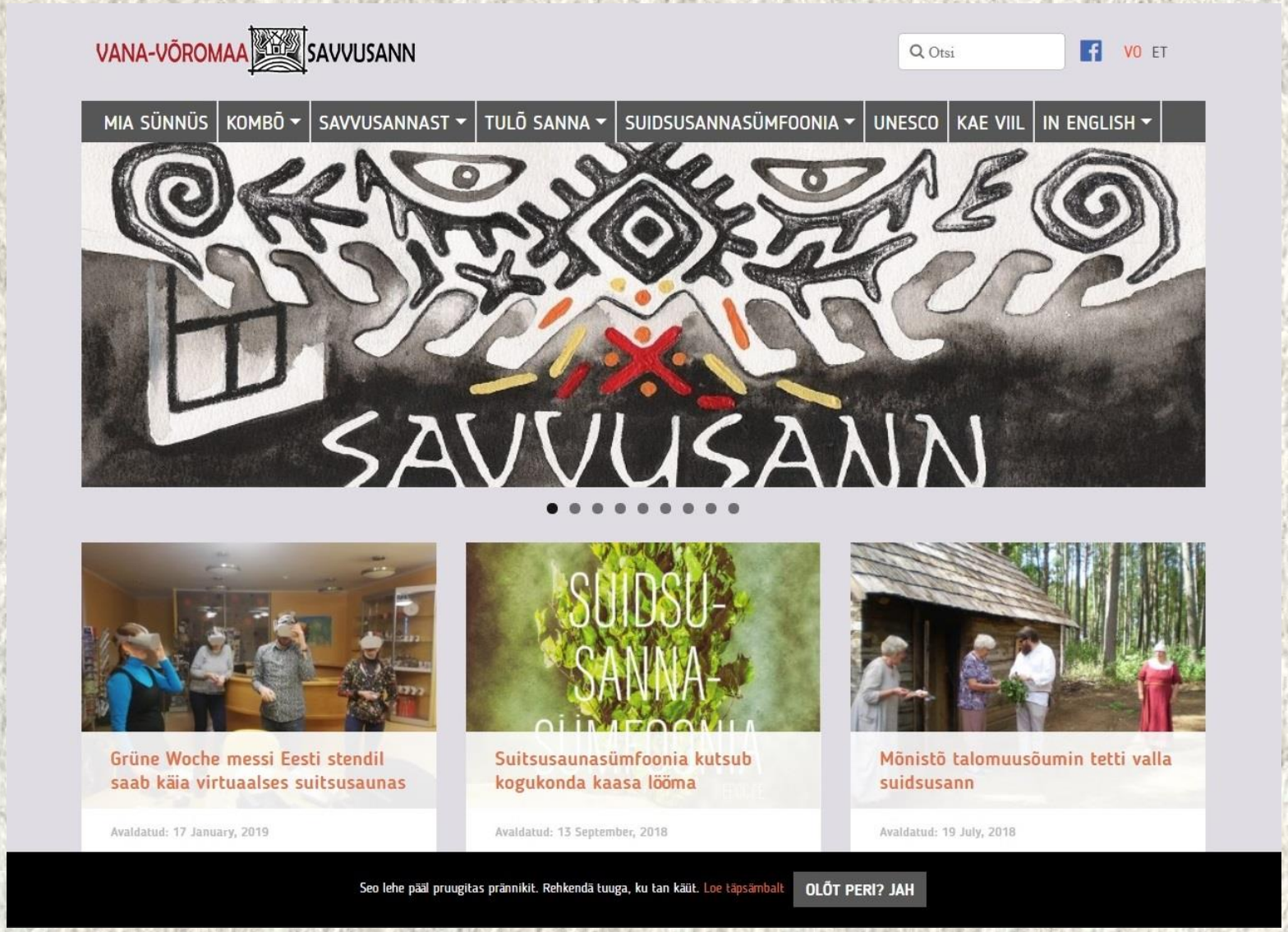

Vana-Võromaa suitsusaun. Saunas tarvilised asjad ja meened

•turismitalud müüvad külalistele elamusi, sauna-suitsuliha müük, meened.
• saunade ehitamine ja remont (palkehituse ja puukäsitöö ettevõtted, ahjumeistrid).
•saunatarvikud ja sisustus (käsitööettevõtjad).

VÕROMAA AIGU OM

Foto: Maarja Klaas

VARN
KULP

VANA-VÕROMAA
SAVVUSANN

SAVVUSANN
SMOKE SAUNA
Sojavahast lõhnakõõnol / Scented soywax candle
WIERA
Made in Estonia
Wiera

Savvusanna stardikomplekt – päätähtsä asja, midä sannan vajja om.

Persealone

Puust lukk sannaussõlõ.
Vällä märknü Kalve Toomas.
Müügil e-poodin Uma Puut.

Sannapenk.
Tennü Jallai Aivar
Ööbiksaare talo

Sannaviht

Nühüs

Tan võinu olla Su tettü
sannaasju vai –meelüsside pildi!

Märgimi vällä ja teemi är!

VANA-VÕROMAA KÄSITÜÜ

VANA-VÕROMAA VÄKE TÄÜS